

Nummer 3 - jaargang 34 - 2014 - juli, aug., sept.
Afgiftekantoor: Achterstraat 1, 9450 Haaltert

België - Belgique
PB
9450 Haaltert
3/5008
P 005370

Redactie: Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Verantwoordelijke uitgever: Willy De Loose

mededelingen HEEMKUNDIGE KRING Haaltert

Werkgebied: Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm,
Kerksken, Terjoden

Mededelingen Heemkundige Kring
Groot-Haaltert - 3-maandelijks ledenblad

34e jaargang 2014 - nr. 3

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Voorzitter - Secretariaat
Willy De Loose
053/83.08.81

Medewerkers:

Denderhoutem:

Luc Pots
Hans Sonck
Raf Hendrickx

Haaltert:

Wim Allaer
Jan Paul De Graeve
Marc De Moyer
John Scheerlinck
Christophe Provost
Staf Versavel

Heldergerm:

Roger De Troyer
William Minnaert

Kerksken:

Joris De Kegel - ledenadministratie

Documentatiecentrum:

Warandegebouw Sint-Gorikspein 17,
9450 Haaltert.

Open: eerste zondag en tweede donderdag
van de maand van 10 tot 12 u.

Gesloten: juli en augustus

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Lidmaatschap: € 10

Steunend lid: € 15

Rek.nr. BE40 4395 0830 6163

KREDBEBB

Heemkundige Kring Groot-Haaltert

Email: willydeloose@skynet.be

info@hkhaaltert.be

Website: www.hkhaaltert.be

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar tek-
sten. Teksten mogen overgenomen worden mits
bronvermelding.

HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

Redactioneel

In het kader van '175 jaar Daens' zijn twee vieringen achter de rug. Na een geslaagde Advocaat De Backerherdenking met een tentoonstelling en de voorstelling van het boek 'Aloïs De Backer en het Daensisme' van Luc Pots in Denderhoutem kwam Kerksken aan de beurt. Het boek 'De pijn Daensist te zijn' van onze medewerker Joris De Kegel, werd voorgesteld na de opening van de tentoonstelling 'Het Daensisme in Kerksken'. Beide evenementen werden door een geïnteresseerd publiek gesmaakt.

Verder in dit nummer ziet u enkele sfeerbeelden. Wij zijn zeer enthousiast en dankbaar voor de belangstelling.

Moeten wij nog herinneren aan het feit dat onze voorouders 100 jaar geleden in een heel andere situatie vertoefden en de toekomst er minder rooskleurig uitzag? Wij worden in radio, TV en kranten overstelpt met reportages en publicaties die een beeld van de toenmalige situatie trachten weer te geven.

Ook wij willen deze memorabele periode belichten, specifiek op plaatselijke vlak.

In de volgende nummers zullen wij aandacht besteden aan 'Den Grooten Oorlog'. In dit nummer belichten wij de hulp aan de bevolking in het begin van de oorlog. Onze gedachten gaan ook naar de gevallen soldaten. Twee dorpsgenoten sneuvelden op de eerste dag van de vijandelijkheden.

Wil jij ook het verhaal vertellen van een familielid, een militair of opgeëiste tijdens de oorlogsjaren, contacteer ons. Elke bijdrage, hoe miniem ook, kan bijdragen om een interessant geschiedkundig verhaal samen te stellen.

En dit nog: in het vorige tijdschrift werd de papierkwaliteit aangepast. Met de volgende nummers in kleurendruk gaan we nog een stapje verder.

We zijn ervan overtuigd dat deze uitvoering een meerwaarde aan ons tijdschrift geeft.

Wdl

Hulpverlening aan de Haaltertse bevolking bij het begin van de oorlog

Op 4 augustus trokken Duitse pinhelmen over onze grenzen waardoor wij verzeilden in een 4-jaar durende 'Grote Oorlog'. Deze operatie zou honderdduizenden militaire en burgerlijke slachtoffers.

De Belgische regering had op 3 augustus een ultimatum van Duitsland ontvangen, dat een antwoord verwachtte binnen de 12 uur. Grote commotie op het ministerie: er was amper één nacht om een antwoord te formuleren! In het paleis werden de ministers (waaronder onze dorpsgenoot en minister van Staat Louis de Sadeleer) samengeroepen en dra bleek dat de aanvaarding van het ultimatum uitgesloten werd. Historica Sophie De Schaepdrijver schrijft in haar boek *'De Grote Oorlog'* een passage die ons aanbelangt: *'het woord 'eer' viel meermalen met grote verontwaardiging. Minister van Staat de Sadeleer sloeg met de vuist op tafel: dat het een schande was, dat hij de Kaiser weleens precies zou vertellen wat hij van hem dacht.'*

In onze bijdrage willen wij de militaire operaties en strategie niet behandelen, daarover bestaan tientallen naslagwerken. Wel trachten wij een beeld te schetsen van de plaatselijke toestand. Op welke wijze maakten de Haaltenaren de oorlog mee? Hoe verwerkten onze grootouders deze dramatische periode? Hoe zwaar was de tol op menselijk vlak? Welke verhalen kregen wij mee van hen?

Het gemeentebestuur in die periode bestond uit burgemeester Emiel de Sadeleer, schepenen Désiré Dehondt en Lodewijk Van Londersele, raadsleden Petrus Coppens, Emiel Deloof, Benedictus Raes, Alfons Redant, Charles Lauwereys, Benedictus Van den Bruelle, Felix Van Landuyt en secretaris Eduard Scheerlinck.

Soldaten in onze gemeente

Qua militaire bezetting werd Haaltert min of meer gespaard. Paul de Sadeleer, neef van de toenmalige

burgemeester Emiel de Sadeleer, schreef in een brief op 19 december 1914 aan zijn vader Lodewijk, toen in New York als afgevaardigde van een Belgische delegatie: *'Begin december 1914 kwam er een garnizoen van 68 manschappen (soldats Wurtenburgois) op de gemeente. Zij logeerden in het gemeentehuis en in drie leegstaande woningen op de Hoogstraat.'*

Ook in de leegstaande woning van de naar Nederland gevluchte familie Van Gutte logeerden soldaten. Zoals blijkt op de foto waren de Haaltertse belhamels zich niet bewust van het oorlogsgeweld en zijn gevolgen..

In de Diepeweg werd in de vroegere melkerij een 'kalabouche' (gevangenis) ingericht. Een foto toont ons ook Duitse militairen op het hof van Petrus Coppens (hoek Bruul-Muisstraat).

Op de afbeelding staat: *'Aufgenommen in Haaltert, 17 sept 1916, Quartier J.Coppens, vis-a-vis des Klosterhaus nr.1'*.

Bewaking van het station

Een uniek document is zeker de opname van enkele Duitse manschappen die het station bewaakten.

Op het bordje staat: *'Als herinnering aan een trouwe dienst aan de spoorwegen in het land van de vijand aan het station van Haaltert'*

Achteraan lezen wij: *'Ook ik stuur je hartelijke groeten uit het land van de vijand. Hopelijk woon je bij moeder en gaat het goed met haar. Met mij gaat het ook goed. Groeten aan allen en nog eens groetjes aan moeder. Wilhelm'*. De kaart werd gestuurd naar: *'Herr Arno Müller in Sauhardt-Kahlwinkel, Gemeinde Finnefeld (Sachsen-Anhalt)'*.

Petrus Van Nuffel vermeldt in zijn boek *'De Duitsers in Aalst tijdens WO I: Bij slachter De Roeck te Haaltert verbleven 100 soldaten. Acht weigerden te vertrekken naar het front aan de IJzer, ze werden geblinddoekt weggeleid.'*

In de briefwisseling van het Ministerie van Binnenlandse zaken in november 1920 is er sprake van *'ordonnance de paiement émises au profit de 48 habitants de votre commune, pour indemnité allouée en vertu de la loi du 10 juin 1919'*.

hierover meer in de zeer interessante bijdragen van Walter De Swaef in *'Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, nr.1 en volgende, jg. 2014'*.

Stijgende werkloosheid

Toch bleef de bevolking niet gespaard. Door de oorlog kwam de werkgelegenheid op een laag pitje te staan. In Haaltert werkten honderden vrouwen in de bloeiende kanthandel, maar door de oorlog verdween de vraag naar kantwerk en de activiteit in die sector werd quasi tot nul herleid. De getroffen werknemers ontvingen van hun werkgever een attest om hulp te bekomen (3).

'De ondergetekende, Juffrouw Josephine Coppens, verklaart dat de genaamde Emile Provost woonachtig te Haaltert, gedurende acht volle jaren voor haar kantwerk heeft gemaakt en nu sedert begin van den oorlog gans werkloos is moeten blijven.'

Haaltert, den 15de Meert 1915'

'Ondergetekende Lauwereys, fabrikant in kanten, bekend dat Valentine De Schepper kantwerkster bij ons zonder werk gevallen is sedert 1 augustus 1914. De oorlog is er de fout van.'

'Petrus Dooremont heeft mij sinds verscheidene jaren als werkmans dienst gedaan, nu met dezen oorlogstijd is het mij niet mogelijk hem langer werk te verschaffen. B. Redant'

Door de ontmanteling (het weghalen van de koperen ketels) van brouwerij 'de Boomgaard' van de familie de Sadeleer in de Warande door de bezetter, viel ook daar de productie stil.

Steun aan de bevolking

Vele dienstplichtigen en andere kostwinners werden opgeroepen. In de eerste oorlogsmaanden waren er 150 Haaltenaren onder de wapens, van ca. 140 opgeëisten, ontvingen de ouders of echtgenote steun zodat ruim 300 behoeftige gezinnen een beroep deden op officiële instanties. De samenkomst van het schepencollege van 5 mei 1915 was volledig gewijd aan het probleem van de bevoorrading: door de overheid was elke gemeente verplicht een 'Nationaal Onderstand- en Voedingscomité' op te richten om de hoogste nood te ledigen.

Enkele maanden na het begin van de oorlog maakte het gemeentebestuur van Haaltert een eerste 'Staat van ontvangsten en uitgaven' op, die aantoonde dat de nood bij de inwoners niet gering was. De secretaris kon een gift van 6000 fr. inboeken opgehaald bij de 'begoede personen' van de gemeente. Gedurende de wintermaanden werden dagelijks schoolsoep en noenmalen uitgedeeld aan '350 arme kinderen'. Kledij, kolen, meel en aardappelen (11.300 kg) werden bezorgd aan behoeftige inwoners.

De steunmaatregelen werden een zware financiële dobber voor de gemeentekas en meermaals werden omhalingen gedaan bij de bevolking.

Ook de 'jongensschool', en meer bepaald zijn bestuurder onderpastoor Alphons Huybrechts liet zich niet onbetuigd bij de hulpverlening.

In een nota van 5 februari 1915 noteerde hij:

*'voor kloefen fr.11,06
voor onderhoud kousen, charpen enz. fr.28,00
voor vleesch voor schoolsoep '2 maal' fr.11,35
voor meel fr.4,20*

*voor aardappelen fr.28,00
verschillige kleinigheden voor keuken fr.7,00
totaal fr.89,61'*

Onderpastoor Huybrechts met vrijwilligsters voor de voedselhelp. De jonge knaap is Alexis Van Cauwenbergh.

v.l.n.r.: Valentine De Gendt, Elodie De Backer, Mathilde De Brouwer, Marie Redant, Céline Scheerlinck, onbekend.

v.l.n.r.: Hortense Muylaert, Martha Iliano, Céleste Jooris, Emilie De Winne, Victorine Mally en Clementine Iliano.

1914-De klas van meester Filemon Muylaert bij de soepbedeling door vrijwilligsters.

1ste rij: ?, ?, ...De Pelsemaeker

2de rij: ?, Alfons De Pril, Omer De Neve, ?, Arthur De Schutter, Alfons Van Impe, Cyriel De Schutter, Frans De Smedt, Frans De Schepper

3de rij: Jozef Huybrecht, ?, ?, Frans De Rijck, Arthur Fonck, ?, Achiel De Donker, Frans Van Cauwenbergh, Jozef Lievens, Filemon Van Durme

4de rij: Arthur Matthijs, Albert Van der Stockt, ?, Emiel Huybrecht, ?, Achiel De Neve, Jozef De Cock, ?, ...Lievens? ?, ?

5de rij: Alexis De Schutter, ...Neerinckx, ?, Achiel Van den Eeckhout, ?, Kamiel Elskens, ?, Chantil Van Horebeek, ?, Alexis Van Cauwenbergh.

Op 1 augustus 1915 vroeg het ondertussen samengestelde hulpcomité een eerste bedrag 'hulpgeld' van 5000 fr. aan het gewestelijk comité.

Het comité was samengesteld uit: Arseen Lauwereys, nijveraer, voorzitter; Eduard Scheerlinck, gemeentesecretaris, secretaris en schatbewaarder; onderpastoors Prosper Ronsse en Alfons Huybrechts; Emiel de Sadeleer, burgemeester; Benoit Hendrickx, huisarts en Camiel De Graeve, schepen.

Inlevering

Een andere opdoffer voor de bevolking was de verplichte inventaris en levering van goederen, zoals: rijtuigen (*melkkarren, driewielkarren, ressortkarren, voituren, treemkarren*), paarden, vee, duiven, hooi, stro, haver, graan, aardappelen en zelfs wijn.

Dat een juiste notering van de bezittingen nagestreefd werd toont een briefje aan de gemeente van een landbouwer uit Ede: *'Mijnheer Smids heeft bij mij geweest naar mijne beesten zien, wij mogen onze koe blijven houden, gelief ze weer te boek te zetten. Onze twee stierkalfjes van drij weken oud moeten ook te boek staan heeft Mijnheer Smids gezegd. Compaerens van Ede.'*

Uit de lange lijsten geven wij een voorbeeld van de telling op het toen weinig bevolkte gehucht 'Houtmarkt'.

Er werden 16 koeien, 7 kalveren, 2 varkens en 7 biggen genoteerd bij 10 landbouwers: Remy Roelandt, Wed. J. Meganck, Petrus De Vadder, Wed. Van den Broeck, Frans Neirinckx, Louis De Roeck, Wed. Goubert, J. Maeschalck, Domien Stockman en Emiel Meganck. In Mussenzele en Eiland leverden 9 landbouwers 2600 kg aardappelen.

Eind november 1914 legde de gemeenteraad officiële prijzen vast voor de vleeshandel, dit om eventuele woekerprijzen te vermijden. De beenhouwers mochten 10 ct./kg meer vragen. Wanneer varkens op de hoeve geslacht werden, diende men dit kenbaar te maken aan de gemeente.

De dienstdoende burgemeester Petrus Coppens kreeg een boete van 3000 Mark, omdat hij een onvolledige aangifte afleverde en op die wijze de Duitsers bedrogen had in het belang van de bevolking.

Winkelders geplunderd

Voor dit 'luxeproduct' dat zeker niet in het bezit was van de modale dorpling ontving burgemeester Emiel de Sadeleer op 5 februari 1915 een nota van de 'Duitsche Kommandatuur'.

'Gij wordt verzocht van het aangegeven aantal (2000) flesschen wijn 500 flesschen zeer goed verpakt in kisten met strooi, aan de Commandatuur te Aalst te leveren tot woensdag 10 feb. 1915.'

Op iedere kist moet duidelijk het aantal flesschen, alsook het jaartal der flesch gemeld worden, alsook rooden of witten wijn.'

Jonge wijn van 1914 mag niet geleverd worden. De prijs der wijnen moeten aan de Commandatur aangegeven worden.'

Wij hebben een interessant document ontdekt waarop het aantal flessen genoteerd werd die door een aantal notabelen zou moeten geleverd worden en het aantal effectief geleverde flessen.

*'Charles Lauwereys, 350 fl.
burgemeester Emiel de Sadeleer, pastoor De Pessemier, onderpastoors Ronsse en Huybrecht en*

Felix Lauwereys 50 fl.

Dokter Van Londersele 25 fl.

Arseen Lauwereys, Mathilde Arents 20 fl.

Kamiel De Graeve, Domien Lauwereys 15 fl.

Frans De Graeve, Emiel Van den Bruelle, Benoit Raes, Wed.

De Graeve, Désiré Dehondt 10 fl.'

Waren er onvoldoende flessen voorhanden of werd het aantal niet geleverd, een feit is dat op 9 februari 1915 door de 'Administration Communale de Haeltert' 500 flessen Bordeauxwijn besteld werden bij de wijnhandel De Potter-Wittock te Gent.

Als wij de ingevulde lijsten van de opgeëiste goederen bekijken was er heel wat tel- en rekenwerk nodig om alles naar de wens van de Kommandatur te laten verlopen. Hulp werd ingeroepen voor het tellen van de voorraden, o.m. door de burgemeester, door schepen Désiré Dehondt, door veldwachter Louis De Schepper en door de raadsleden Benoit Van den Bruelle en Petrus Coppens.

Op 27 november 1914 kwam er een bericht voor onze burgemeester op bevel van de Oberkommandant:

'Bevel van opeissching

In naam van den hoofdbevelhebber der duitsche troepen de gemeente Haeltert zal leveren zaterdag 23 januari 1915 het volgende voeder: 31.300 kilos hooi, 11.400 kilos haver en 5000 kilos strooi (min de reeds gedane opeisschingen).

De niet gedorschen haver moet aanstonds gedorschen worden. Het hooi moet geleverd worden in bussels van 10 kilos, de haver in zakken van 50 kilos, al deze voedingen moeten aan onze beschikbaar gesteld in de statie van Aalst West. 10 mannen moeten beschikbaar zijn voor de lading. Indien de gemeente beweerd niet in staat te zijn dit voeder te leveren moet de gemeenteraad eenen lijst vormen, aanduidende op eene klaarblijkende wijze de hoeveelheid voeder, welke zich in de gemeente bevindt, de lijst moet opgemaakt worden derwijze dat het mogelijk is ze na te zien met de kadastrale boeken, en wij zullen overgaan tot nazicht door huishoudelijke onderzoeking.

Wie nog in het bezit zal gevonden worden van voeder dat reeds zoude moeten geleverd zijn, zal eene zeer strenge boete ondergaan en gansch de gemeente zal onderworpen zijn aan eene oorlog-contributie, gelijkstellig met 3 maal de totale waarde deze gevraagde voeders. Ingeval van weerspannigheid der bevolking of van de gemeenteoverheid zal de gemeente gestraft worden met eene zeer hooge boete en de weerspanningen zullen geoordeeld worden volgens de Duitsche oorlogse wetten.

Ik heb niet noodig er bij te voegen dat alles in volmaakten staat moet wezen, de gewichten zeer juist en dat een strenge uitvoering van al de bevelen en voorschriften hierover is gevraagd. Het zou ons zeer spijten indien wij verplicht waren strengere maatregelen ten dien opzichte te nemen. Als prijs zal daargesteld worden, den prijs welken den Gouverneur van Oost-Vlaanderen vastgesteld heeft voor de militaire leveringen. De gemeente zal na de levering kwijtschrift op zegel en geteekend door een officier ontvangen.

De opeissching is gedaan volgens het bevel van den Oberkommandant des legers van 27-11-1914, Nr. 207.

In naam van den bevelhebber van het 27ste reservelegerkorps.

NB: de gemeente zal met hare rijtuigen het voeder brengen ter statie Aalst west, zaterdag 23 januari 1915 ten 10 ure duitsche uur. De wagens met de paarden zullen terug gegeven worden na aflossing, zij zijn te laden met elk voeder afzonderlijk en te wegen te Aalst. De bons moeten gezonden worden naar Aalst, Keizerlijke plaets, nr. 17 huis De Wolf, op woensdag 20 januari 1915 ten 6 ure namiddag duitsche uur.'

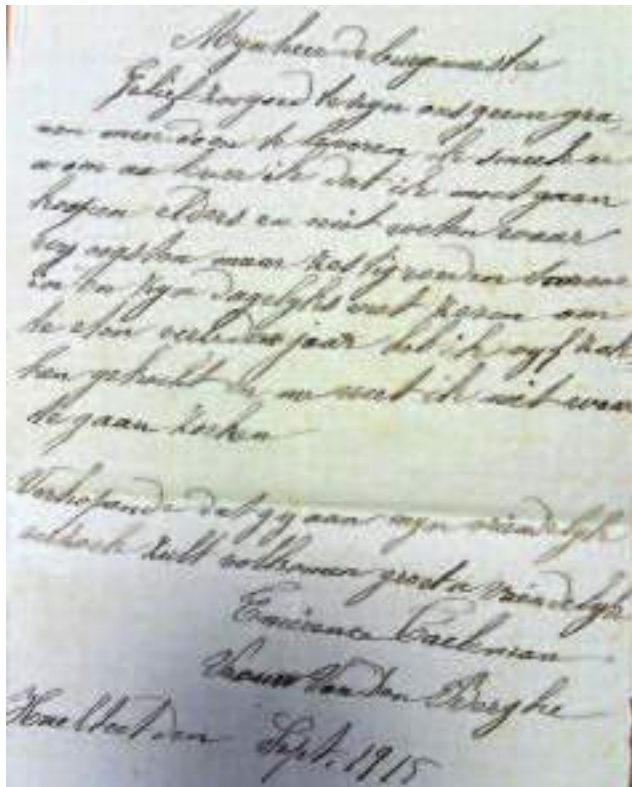
De leveringen van ruim 20 landbouwers op den Bruul werden vervoerd door 'de kar van 't klooster, de kar van Petrus Coppens en de kar van Wed. Cautsaert'.

Op bepaalde tijdstippen volgden richtlijnen voor de levering:

'de ingezetenen der gemeente zijn verplicht heden namiddag van 3 tot 4 uren te leveren: 75 kilos hooi per melkkoei en 300 kilo per paard. Indien hieraan niet voldaan wordt zullen de Duitschers ten huize der eigenaars van koeien en paarden gaan onderzoeken volgens den lijst, degenen die hieraan niet voldaan hebben, zal alles aangslagen worden zonder vergoeding.'

Het was waarschijnlijk niet evident voor alle kleine landbouwers de gevraagde hoeveelheid te leveren aangezien er aanvragen kwamen om de levering uit te stellen.

“Weduwe De Graeve en kinderen vragen hun uittstellen voor haver te leveren, wij hebben geen op den zolder en onze petaten liggen op den schuurvloer. Op voorhandt hartelijk bedankt.”

Wed. E. Taeleman schreef: ‘Mijnheer de burgemeester, gelief zo goed te zijn ons geene granen meer te doen leveren ik smeeek er u om, na levering is dat ik er moet gaan koopen elders en niet weten waar, wij oogsten maar zestig roeden tarwe en zijn dagelijks met zeven om te eten, verleden jaar heb ik nog vijf zakken gekocht en nu weet ik niet waar te gaan zoeken.

Verhopende dat gij aan mijn vriendelijke verzoek zult volkomen groet ik vriendelijk, Haeltert’ sept. 1915’.

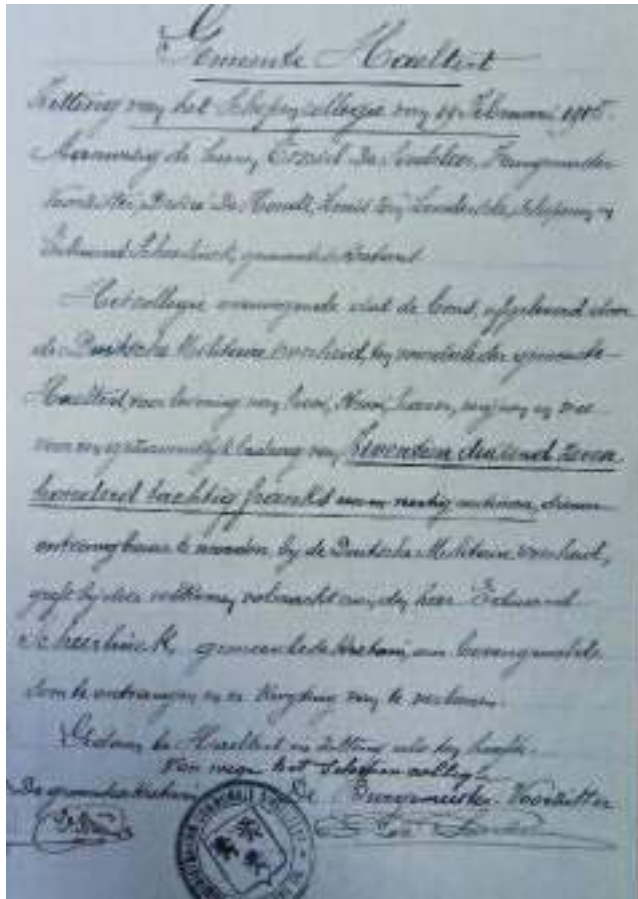
In een zitting van het Schepencollege van 19 februari 1915 werd beslist dat secretaris Eduard Scheerlinck gevolmachtigd werd de som van 17.780 fr. te ontvangen van de Duitse militaire overheid voor de levering van hooi, stro, haver, wijnen en vee.

Wekelijks trok onze gemeentesecretaris naar Gent voor de bevoorrading van de gemeente en het afhalen van het geld der leveringen aan de Duitsers en naar Oudenaarde met briefwisseling van de gemeente ‘ten tijde dat den postdienst niet regelmatig was ingericht.’ Het was niet abnormaal dat hij gecontroleerd werd ‘en onder bedreiging van revolver op den steenweg ontkleed en onderzocht werd.’

De gemeentesecretaris vergezelde soms het konvooi naar Aalst en kreeg problemen bij de levering. Hij noteerde: ‘In oktober 1915 bij eene hooilevering ter goederenstatie te Aalst door Duitsche soldaat geslagen om eene door den Duitscher ten nadeele der gemeente gedane misslag niet te hebben willen opschrijven.’

In november 1915 werd hij drie dagen opgesloten in de Kommandatur te Aalst voor de weigering inlichtingen te verschaffen over de dynamo van de marmerfabriek. Hij kon ontsnappen op het ogenblik van de wegvoering naar Duitsland.

In september 1916 kwam de Duitse overheid samen met afgevaardigden van de gemeente de gezamenlijke opbrengst van de gewassen (tarwe, rogge, masteluin, spelt) noteren. Een niet onbelangrijk deel diende geleverd aan de Duitse overheid.

De duif..vijand der Moffen Duivenliefhebbers gevisieerd

In de een 'Wet- en Verordeningsblad voor de Bezette Streken van België' van december 1914 liet de Generaal Gouverneur, Baron von Bissing, strenge beperkingen opnemen in verband met de duivenkweek. De duiven werden gebruikt om geheime militaire berichten over te brengen. Onze toenmalige burgemeester Emiel de Sadeleer werd het slachtoffer van dit feit.

Op 4 februari 1915 ontving de burgemeester en niet mis te verstane boodschap.

Voor deze inventarisatie kreeg hij 2 dagen tijd.

Nadien volgde de verplichtingen voor de duivenliefhebbers:

De bezitters van duiven zijn verplicht hunne duiven in hokken opgesloten te houden. Wie duiven loslaat riskeert gevangenisstraf tot 3 maanden en boete.

Elke duivenhouder moet melding maken van de duiven met opgave van kleur en ringnummer.

Duiven zonder ring moeten gedood worden ofwel hunne pennen zodanig ingekort worden dat ze niet in staat zijn te vliegen.

Wie met een levende duif aangetroffen wordt buiten het hok, belooft eene gevangenisstraf tot één jaar en een boete'.

Onze duivenliefhebbers dienden het aantal beestjes te melden met opgave van het ringnummer.

Zo inventariseerde Frans Allemant 16 duiven, waaronder geschelpde, zwarte geschelpde, geschelpde wittepen, e.a. Hij noteerde onderaan: 'ligging van het hok boven het woonhuis, richting Noord-Oost, langs zoldertrap'.

Joseph Raes, (*Manufacture de Dentelles in Eede*) gebruikte een blanco factuur om zijn duiven te melden, o.a. 24 exemplaren, 13 gestekene, blauwe, vale, e.a.

Hieronder een aangifte (in sierschrift) van Remy De Schutter uit Ekent.

Cher Monsieur le Maire, j'ai l'honneur de vous adresser ci-joint le rapport que vous m'avez demandé par votre lettre du 24 Janvier 1915.

N ^o	Année	Quantité	Couleur	Année	Quantité	Couleur
1	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
2	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
3	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
4	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
5	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
6	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
7	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
8	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
9	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
10	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
11	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
12	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
13	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
14	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
15	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche
16	1911	1	Blanche	1911	1	Blanche

Le rapport que vous m'avez demandé par votre lettre du 24 Janvier 1915.

J. B. RAES.

FACTURE

N ^o	Quantité	Description	Unité
1	1	Blanche	
2	1	Blanche	
3	1	Blanche	
4	1	Blanche	
5	1	Blanche	
6	1	Blanche	
7	1	Blanche	
8	1	Blanche	
9	1	Blanche	
10	1	Blanche	
11	1	Blanche	
12	1	Blanche	
13	1	Blanche	
14	1	Blanche	
15	1	Blanche	
16	1	Blanche	
17	1	Blanche	
18	1	Blanche	
19	1	Blanche	
20	1	Blanche	
21	1	Blanche	
22	1	Blanche	
23	1	Blanche	
24	1	Blanche	

Emiel Van Cromphaut voegde een bijlage bij zijn aangifte: *'de duif is verdwenen die den ring draagt nr. 709, gevangen door den roofvogel sedert 1 Maart'*.

Hoe streng de bezetter optrad bij overtredingen bewijst volgende anekdote uit *'De Legerbode'* van 14 augustus 1915: *'Voor enkele tijd vonden zij te Oostende eene duif met een eindje bindgaren aan haren poot; zij hebben daarop al de duiven uit Vlaanderen in beslag genomen (sic) en de "koningin der badsteden" met een miljoen mark beboet, omdat de ongelukkige vogel, die men had gevangen, eene reisduif was welke nieuws uit het buitenland had kunnen aanbrengen'*.

De burgemeester van onze buurgemeente Kerksken kreeg het ook aan de stok met de Kommandatur. In 1915 veroordeelde het Krijgsveldgerecht van de 15de Etappen Kommandatur van het 4de Leger de gemeente tot een geldboete van 500 Mark wegens de overtreding op het houden van duiven.

Paardentelling

De landbouwers werden verplicht het aantal paarden aan te geven. Een paar opnamen tonen ons eveneens de paardentelling op het Dorp.

In tegenstelling tot vele andere gemeenten, waar er op verzoek van het bisdom een verslag bezorgd werd over de plaatselijke toestand en het gevolg voor de godsdienstbeleving, zijn er van Haaltert en Heldergerm geen documenten. De Haaltertse pastoor Eugene De Pessemier was daarenboven heel karig met notities in zijn Liber Memoriales. In 1914 noteerde hij: *'met beginsel van Augusti begon hier in ons land een oorlog en duurt nog...* In 1915 was zijn enige vermelding: *'de oorlog duurt...voort...'*. De twee volgende jaren geen woord over de oorlogsomstandigheden.

Daarentegen in de buurgemeente Kerksken was pastoor P. Roman ruimer met de commentaar. Hij schreef: *'De geestelijke overheid met de wereldlijke overheid hebben alles gedaan om het volk tot kalmte en vreedzaamheid aan te moedigen. Het volk heeft naar onze vermaningen geluisterd, zoodat alles op de vreedzaamste wijze is afgelopen en buiten de gewoone narigheden heeft onze gemeente nogal van den grooten oorlog gespaard geweest.*

De eerste maanden van de bezetting stroomde het volk ter kerke, zoowel in de week als 's zondags, en veele menschen onder den diepen indruk der droeve gebeurtenissen naderden ter H.Tafel. Naderhand is die iever veel verflauwd zoo dat wij met droefheid moeten bekennen dat de Godsdienstige en zedelijke toestand der gemeente er door gezakt is.

Den 7sten july was de gemeente om middernacht omsingeld door 216 Duitsche soldaten ten einde de jongelingen op te eischen die weigerden zich aan het Meldeambt aan te bieden.'

Dat onze beleidsmensen met de handen in het haar zaten om de financiële toestand onder controle te houden was geen twijfel. Besparingen overal. Zo ook werd het gratis geneeskundig onderzoek van de schoolkinderen uitgesteld. Enkele maanden later werd de noodzaak van dit preventief onderzoek toch aanvaard en kon het onderzoek doorgaan. Een supplementaire belasting werd geheven op het houden van honden, hoenders en geiten.

Ontslag burgemeester Emiel de Sadeleer

Werden er geheime oorlogsberichten doorgestuurd met duiven? Had een Haaltenaar, dergelijke duif gevangen? Petrus Van Nuffel schrijft in zijn boek *'De Duitsers in Aalst tijdens WO I'*: *'Op 4 juni daalde er in Haaltert een luchtballonnetje neer. Onderaan bevond zich een kistje met daarin een duif en het dagblad 'Le Petit Journal'. Burgemeester de Sadeleer, verzuumde deze voorwerpen aan de bezetter te overhandigen. De officieren Lenzkens en Bergmann werden op de hoogte gebracht van deze feiten en de burgemeester werd op 6 juni aangehouden. Hij werd drie dagen opgesloten te Aalst, dan naar Gent gevoerd waar hij één dag later vrijgelaten werd. Op 11 juni werd hij opnieuw van zijn vrijheid beroofd en door de Rijkswacht naar Gent gevoerd. De rechtbank veroordeelde hem tot deportatie naar Duitsland tot en met 21 november 1918. Dit voorval kostte de Heer Burgemeester 544 dagen gevangenis in ballingschap. Een inwoner van Haaltert die goede relaties had met Bergmann, alias 'de floeren hoed' vernam van deze laatste de naam van de vrouw die de burgemeester had aangeklaagd. De verraadster vluchtte na de oorlog waarschijnlijk naar Amerika.'*

Ook in het dagboek van secretaris Scheerlinck staat dat hij samen met de burgemeester urenlang verhoord werd en verscheidene dagen in hechtenis werd gehouden.

De Volksstem van 5 juni 1917 berichtte *'Iedereen geheugde zich nog, hoe de Duitsers onze burgervader kwamen afhalen, om hem voor 8 dagen op te sluiten en als boosdoener te behandelen....Was ons hart benepen geweest bij het vertrek, waren veelvuldige jammerklachten geslaakt geweest gedurende de eerste gevangenschap, waren vurige gebeden uit kinderborsten opgestegen om de onschuld te doen zegepralen, groot was de vreugde bij het terugzien van den heer burgemeester.'*

Naast de verordeningen in verband met *'duiven'*, ontving het gemeentebestuur plakbrieven aangaande *'vluchtbladen'*.

Enkele weken later werd de burgemeester opnieuw opgepakt en werd hij naar het interneringskamp in Holzminden (DI) gestuurd, waar hij 17 maanden verbleef. In december 1918 keerde hij terug en nam opnieuw zijn taak op als burgemeester.

De vervanging van de Sadeleer, gedurende zijn ballingschap werd geen simpele opdracht. Het was uiteraard een probleem van de Haaltertse raadsleden, maar ook de Duitse commandantuur bemoeide zich met de zaak.

In de zitting van 12 juli 1917, las voorzitter Louis Van Londersele het bericht voor dat zij ontvangen hadden van de bevelhebber van de Aalsterse Kommandantur, waarin burgemeester Emiel de Sadeleer uit zijn ambt ontslagen werd.

Het werd een politieke vaudeville een dienstdoende burgervader te benoemen.

Niet alleen de burgemeester diende vervangen maar eveneens een schepen in de plaats van Désiré Dehondt, overleden. Dr. Benoit Hendrickx behaalde zes stemmen op zeven aanwezigen en werd aangesteld als schepen en als dienstdoende burgemeester.

Een week later, op 19 juli vergaderde de raad onder voorzitterschap van Louis Van Londersele om te vernemen van Dr. Hendrickx dat hij beide functies weigerde. Enkele dagen later ontving schepen Van Londersele een brief van de Kommandantur met richtlijnen voor de samenstelling van de nieuwe raad. Hijzelf, werd uitgesloten wegens zijn hoge leeftijd. Dr. Hendrickx, had het reeds druk als huisarts en Benoit Van den Bruelle vervulde een belangrijke taak als voorzitter van het

Voedingscomité. Men bereikte alsnog geen akkoord om een vierde kandidaat, Petrus Coppens voor te stellen, *'waarna de dagorde uitgeput zijnde de zitting gegeven wordt date als hoofde'*.

De daaropvolgende raad werd een compromis bereikt en Petrus Coppens, landbouwer op de Bruul werd voorgedragen als burgervader. Petrus Coppens (Peeke Coppens) kreeg de fiat van de kommandantur en vervulde de taak tot burgemeester de Sadeleer terug keerde.

Kritiek op het plaatselijk hulpcomité

Het comité bood in de mate van het mogelijke hulp bij de bevoorrading van de bevolking. Met toelage van het Gewestelijk Comité en met omhalingen bij de Haaltertse bevolking trachtte men soulaas te brengen om deze erbarmelijke periode door te komen.

Dit moet geen sinecure geweest zijn, aangezien in het eerste jaar van de vijandelijkheden ca. 600 families en ruim 170 gezinnen met een dienstplichtige steun ontvingen.

Ook de krijgsgevangenen werden niet vergeten. De Volksstem van 15 december 1915 berichtte: *'Aan elk der 20 behoeftige krijgsgevangenen der gemeente Haaltert heeft het lokaal Hulpcomité reeds vijf zendingen gedaan, namelijk 4 kantienen en een pak kleeren. Verder hebben de leden van het Comité een omhaling gedaan die 887,65 fr. opbracht'*.

In Eekent werd bij Jozef Vijverman *'een groote kaatslutte georganiseerd op donderdag 29 juni (St. Pietersdag) tusschen de partijen Herdersem Moens, Aalst De Groot, Terjoden Janssens, Kerkxken Meganck. De opbrengsten voordeele van de krijgsgevangenen.'* (De Werkman, 24 juni 1916).

Na een paar jaar activiteit van het comité kwam er een kink in de kabel, vooral door politieke tegenstellingen. In het blad De Werkman werd uitgehaald naar het comité, van wie de leden behoorden tot de katholieke strekking. Het hekelde de *'vriendjespolitiek'* van het bestuur. De werking werd quasi onmogelijk, een nieuw bestuur werd aangesteld en de daensistische krant besloot:

'...wij drukken verder de wensch uit, dat het Hoofdcomité bij het samenstellen van het nieuw bestuur, hier gelijk elders het rechtvaardigheidsprincipe der vertegenwoordiging aller politieke denkwijze toepasse... 't Moet uit zijn met het verfoeilijk geknoei, van 3 à 4 vertegenwoordigers eener zelfde familie te dulden in eenzelfde bestuur.' en 'over Haaltert zeer slecht nieuws, die rijke gemeente met Mr de Sadeleer als burgemeester. Er zijn daar soldatenvrouwen die geen andere hulp hebben dan 75 ct en 25 ct voor elk kind, drie kinderkes is 1,50 samen. Is dat niet op 't verhongeren zetten?'

Veel gezinnen hadden te kampen met voedseltekort, ook met het respect voor andermans eigendom namen sommigen het niet zo nauw: het regende klachten op het gemeentehuis betreffende diefstallen op de velden.

Het gemeentebestuur werd genoodzaakt een verordening uit te schrijven om dit euvel een halt toe te roepen:

'Gezien de veelvuldige krachten over het beschadigen van houtgewassen, veldvruchten, boomgaarden, is het verboden zich met zakken te begeven op de velden voor 6u 's morgens, van 11u30 tot 12u30 en na 7 uren 's avonds. Elke diefstal van veld- of bosdiefstallen zal aan de Duitse bezettende macht gemeld worden.'

Aangezien de veldwachter Frans Van Overwalle onder de wapens geroepen was, besliste de raad *'overwegende dat er in deze tijdsomstandigheden dringende maatregelen tot het bewaken van eigendommen dienen genomen te worden'* Louis De Schepper aan te stellen als veldwachter. Hij kreeg hulp van Domien Temmerman, *'beëdigd wachter'* te Denderhoutem.

Daar ouders blijkbaar hun kinderen op pad stuurden om hier en daar wat etenswaren bij elkaar te scharrelen, zond het gemeentebestuur een verwittiging aan de bevolking met de melding *'dat de ouders verantwoordelijk waren voor de daden van hun kinderen'* en *'dat het verboden was op de velden aardappelen te rapen (knollen) en in de bossen hout te sprokkelen'*.

Aan de hand van onderstaande nota van de burgemeester van Kerksken, mogen wij aannemen dat dit verschijnsel grensoverschrijdend was.

Ondanks veel kritiek, uit politieke hoek, denken wij dat het plaatselijk comité ondanks moeilijke omstandigheden, een belangrijke inspanning geleverd heeft om hulp te bieden aan de noodlijdende bevolking.

Willy De Loose

Bronnen:

Archief Heemkundige Kring

Archief fam. de Sadeleer

Stadsarchief Aalst, digitaal krantenarchief

Rijksarchief Gent

Verzameling Gunther Van den Eynde, Peter D'Haeseleer en fam. Scheerlinck

Documentatiecentrum

(open elke 1ste zondag en elke 2de donderdag/maand van 10-12u)

Wij danken:

Herman Gees, Haaltert: bidprentjes

Eddy De Nijs, Nieuwerkerken: bidprentjes

Jozef Beerens, Heldergerm: bidprentjes

Christa Lievens, Denderhoutem: bidprentjes

Marie Josée Wijnant, Denderhoutem: boeken

Delfine De Haeck, Kerksken: bidprentjes, glasraam Priester Daens

Marie Christine Den Tandt, Zottegem: foto Deken R. Coppens (° Denderhoutem)

Ghilain Masselus, Poperinge: bidprentjes

Brieven, foto's, anekdotes van opgeëisten, soldaten en gesneuvelden WO I worden in bruikleen met dank aanvaard.

Denderhoutem "In den Bareel"

Uit het daensistisch weekblad 'Klokke Roeland' van 6 augustus 1899

Wie de lokale geschiedenis koestert kan alleen maar juichen wanneer een horeca-uitbater zijn nieuw etablissement de naam geeft van de in de 19de eeuw heel bekende maar inmiddels verdwenen afspanning die pal tegenover zijn deur lag: "In den Bareel".

"In den Bareel" zien we nog niet op de Poppkaart uit 1849 maar pas op een militaire stafkaart type Dépôt de la Guerre et de la Topographie uit 1871.

Dépôt de la Guerre et de la Topographie (ofte Krijgs- en Topografisch Depot, KTD) - de prille voorloper van het Nationaal Geografisch Instituut - werd bij decreet van het Voorlopig Bewind op 26 januari 1831 opgericht binnen het Commissariaat-generaal van Oorlog als een afzonderlijke divisie.

Ze kreeg als opdracht "... de vervaardiging en terbeschikkingstelling van kaarten voor krijgsverrichtingen..." waarop voor het eerst de hoogtelijnen zijn weergegeven. In werkelijkheid was dit depot niet meer dan een klein kantoorje waar voornamelijk bestaande kaarten werden verzameld.

Detail van de Depot de Guerre Denderhoutem-kaart 1871

Dat Voorlopig Bewind was een soort bestuurlijke commissie van notabelen in het leven geroepen op 24 september tijdens de Belgische omwenteling van 1830 om het gezag in Brussel op zich te nemen.

De "Cab. in den Bareel" ligt er moederziel alleen midden in de kouter in de wijk Klein Hoogeweg op het einde van het ene been wat op de Poppkaart uit 1849 de "Hoenderbeekstraet" wordt genoemd op de afslag naar Vossel (de verbastering van Voshol).

Het ene been van de straat begon op de *Lindekouter* aan het vroegere Pollietens'hof langs de nu verdwenen gevaarlijke zigzagbocht op wat Terlinden is geworden en het andere been begon aan de Molenbeek - die echter in de volksmond de Hoenderbeek werd genoemd vanwege de talrijk aanwezige "waterkiekens" - en liep naar de voor die tijd al relatief bebouwde wijk Vossel aan het Vosselveld. Langs de verbindingweg die de beek volgde tussen beide benen stonden toen ook al enkele huizen.

Eens voorbij de kruising met de weg naar Vossel eindigde de Hoenderbeekstraet en ging Kleine Hoogeweg over in de Hoogeweg die liep tot aan de Oliemeersbeek die de grens vormde met Ninove.

Wat weinig mensen weten is dat het gewone verkeer van Denderhoutem naar Ninove oorspronkelijk liep langs Terlinden en 't Scherp naar Boesdael met het Hof te Ruy(s)broek - het vroegere pachthof van de Ninoofse norbertijnerabdij in Boesdael - en de door hen aangelegde weg tussen de hoeve en en de abdij via de Diepe Straten wat in de winter en bij slecht weer een hachelijke onderneming bleek te zijn.

Het is pas op de zitting van de Atomse gemeenteraad voorgezeten door burgemeester-notaris Charles De Winter van 16 mei 1850 dat beslist werd de smalle boerenweg die door de Hoogeweg naar Ninove liep te verbreden tot 5 m en te "kassijden" over een lengte van 1058 m. Het werd een heel dure onderneming (13.805,40 fr) en de gemeente moest dan ook een lening aangaan van 5.000 fr.

Zowel Denderhoutem als de stad Ninove hadden economisch alle belang bij deze veel kortere en bredere gekasseide weg die meer en zwaar vervoer toeliet.

Niet te verwonderen dus ook dat er behoefte was aan een afspanning juist vóór of na de oversteek door de velden tussen Ninove en Denderhoutem.

Dit brengt ons terug bij de kaart waar de afkorting Cab. voor In den Bareel staat voor cabaret (van het picardische camberet = kleine kamer, vandaar ook de chambrettes in de pensionaten) de in de 19de eeuw gangbare naam voor herberg in Frankrijk.

Deze herbergen werden trouwens toen al in categorieën verdeeld. Categorie 12 (douze) was de laagste categorie en daar komt ook het Vlaamse "*kaberdoesj*" vandaan dat staat voor een kroeg van min of meer laagstaand allooi: een huis waar 't gemeene volk gaat smoooren (roken) en drinken.

Voorts ook uitgebreid in de betekenis van een verdachte kroeg of bordeel.

Een dergelijke herberg was een bedrijf dat oorspronkelijk tegen betaling de mogelijkheid tot eten, drinken en overnachten bood. In Vlaanderen echter werd er tot diep in de 20ste eeuw het café mee aangeduid.

Het woord herberg komt van her (= heer, leger) en berg (= bergplaats). In het Frans is het woord overgenomen en bekend als auberge en de beheerder van een herberg werd waard of herbergier genoemd. Herbergen waren meestal gevestigd op plaatsen waar veel reizigers langs kwamen. Ze beschikten meestal over stallen voor de paarden van ruiters en (post)koetsen. De voermannen konden hier hun paarden laten verzorgen en vaak kon hier ook van paarden worden gewisseld. In de gevel zaten ringen om de dieren aan vast te ketenen terwijl de voerman binnenin iets ging eten en drinken. Een stal waar men met koets en al naar binnen kon wordt wel een doorrit genoemd.

Herbergen bestonden uit een gelagkamer, waar gegeten en vooral gedronken werd. Daarnaast was er een ruimte waar geslapen kon worden. Meestal geen aparte kamers maar een gemeenschappelijk vertrek. Naarmate mensen welvarender werden, werden wel aparte kamers ingericht wat uiteindelijk resulteerde in speciaal daarvoor gebouwde voorzieningen, namelijk hotels.

"*In den Bareel*" werd trouwens in 1978 in de Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst (D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. met medewerking van Linters) nog omschreven als volgt:

"Voormalige afspanning. Dubbelhuis van elf traveeën en twee verdiepingen onder een afgesnuit pannen zadeldak, uit de 19de eeuw.

Beraapte voorgevel op een gecementeerde plint afgewerkt met rechte muizentandfries. Getoogde benedenvensters en rechthoekige bovenvensters in een gecementeerde omlijsting met arduinen lekdrempels; gelijkaardige deur. Rechthoekige poort in de negende traveeën. Christusbeeldje tegen de rechter zijpuntegevel. Haaks dienstgebouw ten noordoosten."

In dorpen waren de herbergen eeuwenlang de enige openbare gelegenheden. Vergaderingen van het dorpsbestuur en rechtszittingen werden in een herberg gehouden, evenals openbare verkopen en openbare verpachtingen. In het katholieke weekblad "*De Denderbode*" vinden wij trouwens in 1897 de aankondiging van een openbare verkoop door notaris August Van Oudenhove waarin wij voor het eerst ook kennismaken met de uitbater(s): Frans Eeman - Van Vaerenbergh, twee namen die we nog vaker gaan tegenkomen.

Franciscus-Xaverius Eeman werd op 15 juli 1856 in Denderhoutem geboren in het gezin van Felix-Judocus Eeman en Joana-Coleta De Schrijver en huwde er op 21 augustus 1878 met Maria-Josepha Van Vaerenbergh met wie hij 10 kinderen kreeg. Waarschijnlijk erfde Frans de herberg langs moeders kant. De Schryver Amandus - landbouwer - was inderdaad de eigenaar van het perceel landbouwgrond op sectie B1796 dat wij terugvonden in de legger van Denderhoutem horende bij de Atlas Cadastral Parcellaire uit ± 1850.

"In den Bareel" met boomgaard ± 1940

Uit "De Denderbode" van 4 februari 1897

Frans Eeman op de Sint Cecilia-foto vab 'Groei en Bloeien' uit 1906

Krom of recht zoals ze gegroeid waren, bengelden ze met grote ijzeren haken, aan de dikke kettingen. Een dikke balk, met de ijzeren brug verbonden, had van vóór een armdikke trekhaak. De koppen van de bomen sleepten - niettegenstaande de 2 kleine wieltjes onderaan de balk - vooraan op den grond en lieten een spoor van schors en houtvezels na. In een putje, en er waren er veel, slingerde het hele gevaarte links en rechts. De menner liep naast zijn beesten en maande hen aan tot rust. Eén van de bekendste "oesjemannen" van Atom was Omer Van Der Schueren uit "De Raap" op Terlinden.

"In den bareel" werd zo één van de bekendste herbergen van Denderhoutem en met Frans Eeman - vurige aanhanger van de Christene Partij van Priester Daens en dorpsgenoot Aloïs De Backer - werd het al vlug de ontmoetingsplaats der "Doozjen" (= lees daensisten) in het dorp en de verzamelplaats bij uitstek voor het vertrekpunt van de stoeten bij herdenkingsplechtigheden.

Frans was trouwens spelend lid van "Groei en Bloeien" - de muziekmaatschappij van de daensgezinden en organisator van o.a. herbergfeesten met bakschiëting met "prijkskamp naar allerlei kleedingstukken" ten voordele van de door

De Backer opgerichte Samenwerkende Maatschappij "De Vereenigde Wevers". Frans Eeman overleed in Denderhoutem op 21 maart 1919.

Waar kwam de naam "In den Bareel" trouwens vandaan? De 18de februari 1787 vaardigde de Rooms-Duitse keizer Jozef II - in de Zuidelijke Nederlanden de absolute heerser van de Habsburgse monarchie tot 1790 - een plakkaat (een ordonantie) uit waardoor het vrachtvervoer over de steenwegen in Vlaanderen werd geregeld.

"... dat er voortaan op de steenwegen in Vlaanderen geen swaerder vragt en sal mogen worden vervoert op waegens carren ofte andere voituren ..."

Later werd die reglementering uitgebreid met een luik over het vrachtvervoer tijdens de wintermaanden.

Tijdens de dooi, nadat het een tijdlang gevoren had, smolt het ijs onder de kasseien en liep weg. Op dat ogenblik mocht er niet over de kasseiwegen gereden worden om verzakkingen te vermijden.

Juist om die reden werden er soms barelen geplaatst om de weg af te sluiten tijdens de dooi, de zogenaamde "dooibarelen" waardoor de handel tijdelijk haast volledig stil viel. Het was dan ook logisch dat een afspanning aan een dergelijke bareel ook die naam kreeg.

Eén van die zware transporten die daar rekening moesten mee houden was transport van bomen met de oets ofte boomezel of mallejan: op zijn Atoms "oesj" genoemd.

Onder een grote ijzeren boog, tussen heel grote wielen met ijzeren banden, hingen twee of drie lange stammen.

ONTHULLING
 VAN HET GEDENKTEEKEN
 van wijlen
ADVOKAAT
De Backer
 Volkswregeraansporiger van Aalst

Die Plechtigheid zal op **ZONDAG 30 APRIL** a.s. om half 2 uur, te **DENDERHALTEM** plaats grijpen.

Al de Vrienden worden verzocht om steetsgewijs een laatste bijdrage te brengen aan omziet inder onverzigtelijken en diepbetroefden **Vriend, den loeven Strijder voor Volk en Taal.**

De Stoot zal aan de Izerberg - **DE BARREEL** - Hassale Nieuwe-Benderbaasern, gevormd worden za de Oplecht naar het Kerkhof onder het uitvoeren van trouwmanfchen, geschieden.

De heeren deelnamers die in groepen denken te komen, worden verzocht zulks aan het Comité bekend te maken.

HET COMITÉ:
 N. Van der Speten, J. Bollaert, B. Van der Paen,
 R. Eersan, A. De Backer.

Uit "De Werkman" van 21 april 1905

... Oude Geschiedenis. — 1787.
Februari. — Doodbarreelen. — Den 18 Februari is er een plaasert van den Keyser gekomen dat voortaan op de steenwegen van Vlaanderen geen awoerdar vrugt en sal mogen gepoort werden op waegens carren ofte andere voituren, te weten van den eersten april tot den lesten October alnacht duysent ponden, ter reserve nogtama van molenstaenen en andere materien van eenig stek, dat is doorgebroken.

En van den eerste November tot den lesten maart tot vyf duysent ponden alles op de boete van 25 guldens en verbeerte van de goederen die meer sullen bevonden worden.

Nota, als'er aanslag is, en geen fraude bevonden zynde sal den aanslager moeten betalen 4 guldens voor verlies boven het herstellen van de vrugt.

Dit is onderbleven.

© Luc POTS

zondag 21 september 2014, Sint-Martinuskerk 10 u.

- Herdenkingsmis voor de Daensisten van Kerksken

Na de misviering, onder begeleiding van de Koninklijke muziekmaatschappij 'De Jonge Kunstminnaars' en Flago, tocht naar de Bergstraat voor de onthulling van een gedenkplaat aan de woning waar op 1 oktober 1894 de kandidatenlijst van de 'Christene Volkspartij' werd samengesteld en de eerste Daensistische coöperatieve 'De samenwerkende wevers van Kerkxken' werd gesticht.

zondag 2 november 2014, Sint-Gorikskerk 15 u.

- Uitvoering Daens-Cantate

Muziek Octaaf Boone, tekst Julien Librecht

in samenwerking met het Symfonisch orkest van Aalst, dirigent François Van Den Bergh met de koren 'Vrolijke Musici' uit Haaltert en 'Meergalm' uit Berlare.

Beelden uit onze kindertijd: De ambulanten op Treijen

De vertinner

Zonnige middag, de week voor kermis. De kinderen stormden het schoolpoortje uit, ze hadden de schrille stem herkent : *“lepelegiet, lepelegiet”* : Jef Tin! Op de hoek van de Driesstraat voor de oude hoeve van 'Fienens Soei' drummen ze samen rond de lepelgieter.

Jef kwam van ver, ergens uit het wazige Meetjesland, met *“zennen triporteur”* en trouwe trekhond

Hij hurkte tegen de bakfiets, Max naast hem met zijn bakje water, het vreemde gereedschap lag uitgespreid op een verschoten tapijt Een houtskoolvuurtje gloeide in een kuiltje aan de straatkant. Het gesmolten tin borrelde in een kom. Jef hield staande niet alleen de beste vertinner te zijn maar kon ook elk gaatje in moeders pannen dichtten.

Cafébaas *“Zwette Sjampetter”* op de andere hoek rekende hem vandaag tot zijn beste klant : *“Jef ken zeker al de gotjes toe doen, mor me zen jenevergotjen likt em da ni !”*

De vrouwtjes zijn er als de kippen bij met hun ijzeren lepels, vorken en koperen pannen. Zondag moet de kermistafel feestelijk glimmen met de glanzende *“frinketten”* en lepels !

De mosselman

Het kleppen van de mosselman zijn ratel was maar effen uitgestorven of de mosselliefhebbers verzamelden zich rond zijn druipende stootkar.

Het *“petattermesken”* in aanslag tastten ze toe : *“Fokkel, Misj, Zwette Polit, Mieëster Vos, de Loever”*, hun waardering voor het lekkere, rauwe weekdier smakkend prijsgevend.

Voor *“nen halve frang”* mochten de heren ruim toetasten, wel verplicht te luisteren naar de laatste roddel opgevangen in de omliggende gemeenten met hier en daar wat instemmend gevloek. Maar alras moeten ze het veld ruimen voor de keukenprinsessen

De voddeman

“Treijen” werd bezocht door verschillende voddemannen en ieder had zijn specifieke *“voddenroep”*: *“ouvodden en bieënen”*, *“vodden, oud ouezer, zink, koper, lueëd”*.

“Pieë Vodde” was een kwiekerd en installeerde zich stevast naast de schoolpoort. Hij stalde er zijn beloningen in natura, speelgoedprullaria, ten toon. Zijn handelsgeest loonde. De zolders en achterhuisjes werden door de jonge lui vakkundig leeggehaald zo grondig dat *“Sprietjes Maria”* bij het slapengaan moest vaststellen dat het beddengoed verdwenen was.

Haar jongste spruit *“Sprietjes Adhemar”*, was nu de gelukkige eigenaar van een kleurige ballon.

De groentenman

Op de groentekar van *“Soeë de Kep”* lag zo te horen *“allemol ves griensjel, spisnousje, kieëlen, witloëf, saloë en nog veel ander ves griensjel”*

Alles liet vermoeden dat zijn concurrent de Wellenaar *“Pieje banaan”* hier of daar, wie weet, wel eens een minder *“veske kiejel of radouës”* op zijn kar had liggen.

De brave huisvrouwen van *“Treijen”* waren gewaarschuwd !

Wilby De Vos

Het licht van vroeger dagen

“Alles van waarde is weerloos, wordt van aanraakbaarheid rijk en aan alles gelijk.” Deze versregels van Lucebert (Amsterdam, 1924 - Alkmaar, 1994) uit zijn gedicht ‘De zeer oude zingt’ (1974) waaiden door mijn hoofd toen het ouderlijk huis geruimd diende te worden nadat moeder naar het woonzorgcentrum ging. Toen ik jong was, en mijn moeder meisjesachtiger, leek zo iets onmogelijker dan de zon die om de aarde zou gaan draaien. De onvermoede en onvoorziene bochten die de tijd sindsdien heeft gemaakt, waren niet te voorspellen. De negentig voorbij is ze. In het licht van de eeuwigheid een flauwe rimpel, naar aardse normen een kloek verblijf alhier. Als je ergens voorgoed heen gaat, laat je veel voorgoed achter. Dingen die er jaren niet meer toe doen, maar waarvan je de nostalgische en emotionele banden niet wil doorknippen, hoewel de tijd ermee aan de haal is gegaan. “Tijd”, schreef André Aciman, “staat nu eenmaal altijd in de foute tijdsvorm.”

Het huis moest dus gestript. Maar met acht handen is dat kinderspel. Dachten we. We begonnen eraan toen de dag aan het raam hing en alles in een onwezenlijk licht onderdompelde. Onze jeugd flakkerde nog een keer op, schrijnde de handen, brandde de ogen. Momenten waarop de voorbije jaren zich ongemerkt samenbalden tot pijnlijke seconden. Ik voelde me ter plekke ouder worden.

Van de honderden ex-hebbedingetjes die een steriele glimlach op onze gezichten toverden, was er eentje bij dat me dierbaarder leek dan het overige: vaders schrijfmachine, de typemachine waar ik hem rusteloos op hoorde hameren en bij iedere tik een nieuwe zweetparel uit zijn voorhoofd kroop.

Ze heet Olivetti Dora, de schat. Haar naam staat keurig gestanst in het frame boven de letterstaafjes die als een konijn uit een toverhoed opspringen telkens je een toets indrukt. Werkloos zat ze seizoenen lang verpakt in een blauwgrijs plastic omhulsel met zwart handvat. De handleiding weggemoffeld onderin. Ik pluk er een greep woorden uit die de decennia niet hebben overleefd: tabulatorinstel- en opheftoets, radeertafel, hoofdlettervastzettoets, regelverstel- en wagenterugzethaak... Het staat er zelfs in enkele uitheemse talen. In een eerste reactie werd het spul afgewimpeld, de handelaar in oud ijzer lag op de loer. Tot ik me bedacht. De vingertoppen van mijn kleinkinderen zouden voortaan die van mijn vader overstemmen. Als het stalen stuk nog de technische keuring doorstond.

Als puber herinner ik me nog wat een wonderlijk schouwspel zich voor mijn ogen ontvouwde toen ik de aalvlugge hamertjes tegen het papier zag beuken en een grijze krul achterlieten. Ik vond nog een velletje terug met enkele regels, overgetypt uit een boek van Daan Inghelram (Middelkerke, 1905 - Sint-Denijs-Westrem, 2003), uitgegeven bij het Davidsfonds. 1958 was dat. De titel van het werkstuk kon bijgod niet

toepasselijker zijn: “Het licht van vroeger dagen”. De jaren ’60 van vorige eeuw, de geur van vlierbloesem in de zomerzon, toen de processie door het dorp zwalpte, een bed confetti van rozenblaadjes in de afvoer achterlatend, terwijl zwermen vliegen zich bezatten aan de paardenkeutels, het tijdsgewricht ook waarin de mensen nog boeken lazten, het leven simpel leek. En misschien ook was. Een verleden dat in mijn hersenen al met een roetlaagje was bedekt. Zo ook de typemachine.

Ik probeerde de geest van vader op te roepen, hoe hij ongemakkelijk aan zijn bureautje of aan een hoek van de tafel in de woonkamer zat gekneld tussen allerhande snuisterijen, voorovergebogen, zijn bril op de neuspunt, sakkerend om de zoveelste fout waarvoor hij steeds de schuld aan die helse machine gaf, proberend het onheil te herstellen door snoeihard enkele keren met de juiste toets te beuken tot de achterzijde van het papier ervan opbolde, of met de heilzame

Tipp-Ex klierde, de eeuwige sigaar tussen de lippen, nadenkend en dan plots weer uithalend bij opflakkerende inspiratie alsof zijn leven ervan af hing.

Stof van vorige generaties kleeft hardnekkig, weggewaaid in lege hoeken. Poetsproducten uit de 21ste eeuw doen wonderen. Het ding ziet er natuurlijk niet spiksplinterflonkernieuw uit, dat hoeft ook niet, dat mag zelfs niet, want het zou en moest de schrijfmachine van vader blijven, tot speelgoed gedegradeerd door kinderen die opgegroeid zijn met nieuwerwetse attributen waar we indertijd in de verste verte geen vermoeden van hadden. En gelukkig maar. W.F. Hermans, als auteur behorende tot de 'grote drie' in het Nederlandse taalgebied, was verzot op schrijfmachines en stouwde er zijn stulpje mee vol. Na diens overlijden verhuisde de verzameling naar een Gentse boekhandel, tot ergernis van vele Nederlanders.

“We zijn slechts een broodkruimel op de rok van het universum”, om nogmaals Lucebert te citeren. Of vaders tikmachine ook bij die broodkruimels hoort, zal de toekomst uitwijzen. Misschien gaat het antiquarisch stuk uiteindelijk toch de weg van het schroot op, in containerparkterminologie Klein Gevaarlijk Afval, metaal of grof vuil. Vermoedelijk niet bij de herbruikbare voorwerpen. Het is niet omdat een ding een ding is dat het niet beziel kan zijn, schreef Oscar van den Boogaard. Het is helaas een trieste gedachte dat dingen voorbijgaan, gelijk oude mensen.

Norbert De Meyer

Herinneringen Sint Jozefschool Haaltert 1941

Vlnr: Emely De Schutter, Agnes De Rouck, Maria De Rouck, Anna De Rijck, Suzanne De Roeck, Albertine De Schutter, Melanie Perreman, Lea Limpens, Camilla Perreman, Christiane De Le, Marie Louise Roelandt (Terjoden), Jeanine Van Impe. (Agnes, Maria en Suzanne De Rouck waren zussen)

In het klooster verbleven in de oorlogsjaren een aantal weesmeisjes. Na de lessen en in de vakantie werden ze ingeschakeld in het dagelijkse leven van het klooster. Sommigen hielpen in de keuken, anderen op de boerderij, o.a. hulp bij het melken van de 60 koeien!

Emely De Schutter, Agnes De Rouck, Maria De Rouck, Anna De Rijck en Suzanne De Le (zuster Coleta) werden religieuzen.

(foto en info: Albertine De Schutter, Aalst)

Twee dorpsgenoten sneuvelden dag 1 van de Grote Oorlog

Pas enkele uren na het begin van de vijandelikheden in de omgeving van Luik op 4 en 5 augustus sneuvelden reeds twee dorpsgenoten, Amedée Taeleman van Kerksken en Cyrus De Rouck van Heldergerm.

Amedée Jozef Taeleman was de derde telg uit een gezin van zeven. Zijn ouders waren Victorinus Taeleman en Adèle De Schrijver, beter gekend als 'Pintjes Delleken', de flinke eeuweling uit 'den Berg' te Kerksken.

Hij werd geboren op 09-06-1881 en werd op 33 jarige leeftijd gemobiliseerd en werd ingedeeld bij het 9de Linierement als soldaat 2de klas.

Ze werden ingezet voor de verdediging van de forten van Luik. Enkele dagen later, op 15 augustus schoot het reuzenkanon 'Dicke Bertha' met een kaliber van 420mm het fort van Loncin aan diggelen. Een Duits volksliedje verheerlijkt de kracht van het kanon:

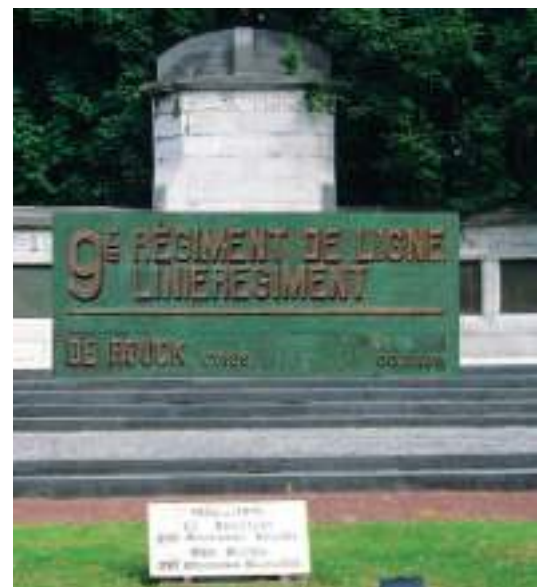
*'Dicke Bertha, zo heet ik,
42 meet ik.
Wat ik kan, dat weet ik.
Tien kilometer ver schiet ik,
steen en ijzer vreet ik,
de dikste muren sloop ik,
donder en bliksem zaai ik,
duizend mannen begraaf ik.'*

Hij sneuvelde in Jupille op 04-08-2014 (op zijn grafzerk staat 6 augustus) en werd begraven op het militair kerkhof Rabosée Wandre.

Op 23 september 1914 stuurde soldaat Camille Van Mulders uit Kerksken (sneuvelde in juni 1916) een briefkaart naar zijn ouders waarop hij schreef: *'die jongen uit de pint (herbergnaam en woonplaats van Amedée) is dood'* en *'Justine De Mol haar man die zien ik dikwijls en is ook nog goed gezond'*.

Postuum werden hem de eretekens *'Ridder in de orde van Leopold II met palm'* en het *'Oorlogskruis'* toegekend.

Cyrus De Rouck was de oudste van zes in het gezin van Anacletus Desidereus en Maria Florentina De Smet. Hij werd geboren te Heldergem op 13 mei 1893. Bij zijn oproeping (klas 13) was hij nog ongehuwd en werkte bij zijn vader in de schrijnwerkerij. Hij werd ingedeeld bij het 9de Linieregiment, 1ste Bataljon, 1ste Compagnie dat werd ingezet bij de verdediging van de Luikse forten.

Hij sneuvelde in de nacht van 4 op 5 augustus, doch zijn lichaam werd pas later geïdentificeerd. Zijn ouders vertoefden vele weken in de onzekerheid over het lot van hun zoon. Zijn vader trok zelf naar Luik voor een zoektocht maar kwam ontmoedigd terug zonder enig nieuws.

Op een brief van de familie ontvingen zij op 20 maart een schrijven in het Nederlands van de Luikse burgemeester Gustave Kleyer.

Luik, den 20 Maart 1915

Mijnheer,

In antwoord op uwen brief van 15 Maart laatst leden, heb ik de droefheid, u te laten weten, dat op de lijst der gesneuvelde soldaten te Ougrée, voorkomt:

Derouck 9e regiment, nummer matricule 59.288, geboren of wonende te Heldergem, was drager van eenen portemonnaie, ketting en een portret.

Volgens de inlichtingen ter plaatse, mij gegeven, na de samenstelling van dezen lijst, is het wel, de soldaat Cyrus De Rouck, dien gij opzoekt.

Om dse aanwijzingen te volledigen, kunt gij u in betrek stellen met het gemeentebestuur van Ougrée.

Ik stuur u, Mijnheer, alsook aan uwe gansche familie, mijne vaderlandsche deelneming in den rouw, ook de uitdrukking van mijne gevoelens van erkentelijkheid van het land, jegens uwen dapperen broeder, gevallen op het veld van eer, voor de verdediging van het Vaderland.

Aanvaard, Mijnheer de verzekering mijner diepe hoogachting.

De burgemeester, Gustave Kleyer.'

Negen jaar later, op 16 mei 1923 ontving de burgemeester een bericht van de Minister van Landsverdediging dat aan de overlijdensakte diende toegevoegd: *'Mort pour la Belgique'*.

Aan Cyrus werden postuum toegekend:

Oorlogskruis met palm

Kruis van Ridder in de orde van Leopold II met palm

Herinneringsmedaille Oorlog 1914-18

Overwinningsmedaille.

Op de herdenkingsplechtigheid in zijn geboortedorp las de burgemeester volgende brief voor:

Ter gelegenheid van onze overleden vriend Cyrus de Vlaek
gestorven voor het vaderland.
Aan zijne bedroefde ouders

Uw zoon is gesneeuwd, al strijdende voor vorst
en vaderland. Wat moet zij bedroefd zijn! Maar ook wat
moet zij fier zijn..! Gij kunt beladen! van uw oogen
te beelden hebben, dat uw zoon Cyrus dat zij gevoeld
heeft, toen hij naas blymaetig vertoek. Gij zult hem
ien getroffen door een kogel neervallend met het wa-
ren in de hand, zij zult hem hooren, terwijl zijn bloed
ret zijn leven ontmapte; uw naam, vermenegende, met
te namen, van Jeroen en Maria. Gij zult hem zien;
terwende, ginder ver, verre van de familie en vrienden.
Eenige dagen heeft hij het geluk gehad te strijden, met zijn
katholische strijdmakkers, tegen een afschuwelyk, en meir
edig, volk, die met de verdragen den spot dijver, en de
vrouwen schenden.

Daarom dat, over anderen heldhaftigen, overleden vriend, Cyrus
en zijne bedroefde familie.
Wat er ook gebeuren moege, hij heeft den hoogsten plicht
vervuld, hij heeft zich geslachtlofferend voor ons allen,
Daarom ael zijn naam, met edele letters hier worden vers ge-
cheven, en daarom ook zal zijn edel aandenken, in het hart
en trouwe Belgen blijven voortleven.

Zijn ziel ruste in vrede

RdT/WdL

Denderhoutem

5 juli: opening tentoonstelling en voorstelling 'Adv. De Backer en het Daensisme' - Luc Pots
(nog exemplaren beschikbaar euro 15,00 + euro 5 bij verzending buiten de deelgemeenten)

Burgemeestr Veerle Baeyens, auteur Luc Pots en moderator Paul Ghijssels

Kerksken

14 augustus: opening tentoonstelling en voorstelling 'De pijn Daensist te zijn' - Joris De Kegel

'De pijn Daensist te zijn'
formaat A4 - kleurendruk - 272 blz.
22 euro, bij verzending buiten de gemeente: + 5 euro
Nog enkele exemplaren beschikbaar !

Heldergem

- Graf pasoor De Mayer, 1893
- Restauratie kerktoren, 1980
- Muurschildering woonhuis Oud Dorp

- Dakgebinte woonhuis Oud Dorp
- Heldergem Fransmansdorp
Bleekvoogst in Noord-Frankrijk
- Dags tafereel
A. Vijverman en echtgenote
- Inhuldiging
gerestaureerde kapel, 1980

- Bierhandelaar P. Van den Dooren
- Schilderij in de parochiekerk
- Taal P. Van den Dooren
- De kalvaar op het Oud Dorp

